

Azərbaycan Respublikası adından

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin

İnzibati-İqtisadi Kollegiyası

M.R oğlu

Azərbaycan Respublikası Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi

Nazirliyi yanında Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun

Şamaxı rayon şöbəsinə

qarşı iş üzrə

Q Ə R A R

Açar sözlər: əlilliyə görə pensiya, pensiya kapitalı, sosial sığorta stajının arxiv arayışı əsasında müəyyən edilməsi, qazanılmış hüquq.

(iş № 2-1(102)-1683/2019)

Bakı şəhəri

11 iyun 2019-cu il

GİRİŞ HISSƏ

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyası
Hakimlər: Məmmədov Xəqani Səyyad oğlu (sədrlik edən və məruzəçi hakim),
Nəbizadə Rahib Sahib oğlu,
Hüseynov Azər Soltanhəmid oğlundan ibarət tərkibdə,
Hüseynova Ülkər Hamlet qızının katibliyi,
iddiaçı M.R oğlunun,
cavabdehin vəkili Abdullayev Əlisa Ələsən oğlunun iştirakı ilə

İddiaçı M.R oğlunun cavabdeh Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi yanında Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun Şamaxı rayon şöbəsinə qarşı əlilliyə görə əmək pensiyasının təyin edilməsi tələbinə dair Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasının 2-1(105)-122/2019 sayılı iş üzrə 22 yanvar 2019-cu il tarixli qərarından cavabdeh tərəfindən verilmiş kassasiya şikayətinə əsasən işə Ali Məhkəmənin binasında 11 iyun 2019-cu il tarixdə açıq məhkəmə iclasında baxaraq aşağıdakı qərarı qəbul etdi.

TƏSVİRİ HISSƏ

Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi Tibbi-Sosial Ekspert Komissiyası tərəfindən M.R oğluna 02 oktyabr 2018-ci il tarixdən üçüncü dərəcəli əlillik təyin edilmişdir. O, Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi yanında Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun Şamaxı rayon şöbəsinə müraciət edərək üçüncü qrup əlil kimi pensiya təyin edilməsini xahiş etmişdir. Cavabdeh özünün 18630408309 sayılı, 10 oktyabr 2018-ci il tarixli məktubu ilə əlilliyə görə əmək pensiyasının təyin edilməsindən imtina edilmişdir.

Cavabdeh inzibati orqan imtinasını onunla əsaslandırılmışdır ki, “Əmək pensiyaları haqqında» Azərbaycan Respublikası Qanununa əsasən əmək pensiyalarının təyin edilməsi, sosial sığorta stajının müəyyən olunması, əmək pensiyası sənədlərinin rəsmiləşdirilməsi, baxılması və saxlanması Qaydaları”nın 3.1.1-ci bəndinə əsasən qanunun qüvvəyə mindiyi gündək sığortaolunanların qazanılmış əmək pensiyası hüquqlarının nəzərə alınması üçün iş stajı əmək kitabçasına əsasən müəyyən edilir. İddiaçının 1981-1984, 1986-1997-ci illərdə Şamaxı rayonu “Şamaxı” sovxozunda və 1998-2000-ci illərdə Şamaxı üzümdən məhsul istehsalı zavodunda işlədiyi dövrlər əmək kitabçasında əksini tapmadığı üçün əlilliyə görə əmək pensiyasının təyin edilməsi mümkün deyildir.

İddiaçı cavabdehin imtinasını qanunsuz hesab edərək məhkəməyə müraciət etməklə onun 01 iyul 1981-ci il tarixdən 31 dekabr 1984-cü il tarixədək, 06 iyun 1986-cı il tarixindən 31 dekabr 1997-ci il tarixədək “Şamaxı” sovxozunda və 01 yanvar 1998-ci il tarixindən 31 dekabr 2000-ci il tarixədək “Şamaxı üzümdən məhsul istehsalı zavodu”nda işləməsi nəzərə alınmaqla, ona əlilliyə görə əmək pensiyasının hesablanması öhdəliyinin cavabdehin üzərinə qoyulması barədə qərar qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

Cavabdeh iddiaya qarşı təqdim etdiyi etirazında yenə də sığorta olunanların qazanılmış əmək pensiyası hüquqlarının nəzərə alınması üçün iş stajının əmək kitabçasına əsasən müəyyən edildiyinə istinadla iddianın rədd edilməsini xahiş etmişdir.

Sumqayıt İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin 12 noyabr 2018-ci il tarixli, 2-1(85)-2873/2018 sayılı qərarı (hakim - Z.R.Pirverdiyev) ilə iddia təmin edilərək M.R oğlunun 01 iyul 1981-ci il tarixdən 31 dekabr 1984-cü il tarixinədək, 06 iyun 1986-cı il tarixindən 31 dekabr 1997-ci il tarixinədək “Şamaxı” sovxozunda və 01 yanvar 1998-ci il tarixindən 31 dekabr 2000-ci il tarixədək “Şamaxı üzümdən məhsul istehsalı zavodu”nda işlədiyi müddətin əmək stajı kimi

müəyyən edilməklə onun sığorta stajına daxil edilərək ona əlilliyə görə əmək pensiyasının təyin edilməsi öhdəliyi cavabdeh Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi yanında Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun Şamaxı rayon şöbəsinin üzərinə qoyulmuşdur.

Cavabdeh apellyasiya şikayəti verərək həmin qərarın ləğv edilməsini xahiş etmişdir.

Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasının 2-1(105)-122/2019 sayılı, 22 yanvar 2019-cu il tarixli qərarı ilə (sədrlik edən və məruzəçi hakim – N.M.Nəsimov, hakimlər – Z.İ.Məmmədov və H.Ç.Babayeva) cavabdehin apellyasiya şikayəti təmin edilməyərək Sumqayıt İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin 12 noyabr 2018-ci il tarixli qərarı dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Cavabdeh kassasiya şikayəti verərək Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasının 12 noyabr 2019-cu il tarixli qərarını ləğv edib iddianın rədd edilməsini xahiş etmişdir.

Kassasiya şikayətinin dəlilləri

Apellyasiya məhkəməsinin qərarı maddi və prosessual hüquq normalarının pozuntusu ilə çıxarılmışdır. Belə ki, işə baxılarkən “Əmək pensiyaları haqqında” Qanunun 21.1-ci maddəsinin və həmin Qanuna əsasən əmək pensiyalarının hesablanması, sosial sığorta stajının müəyyən olunması, əmək pensiyalarının rəsmiləşdirilməsi baxılması və saxlanması Qaydalarının 3.1.1-ci maddəsinin tələbləri pozulmuş, bu maddi normalar düzgün tətbiq olunmamışdır. Sözügedən normalara əsasən “Əmək pensiyaları haqqında” Qanunun qüvvəyə mindiyi gündə sığorta olunanların qazanılmış əmək pensiyası hüquqlarının nəzərə alınması üçün iş stajı əmək kitabçasına əsasən müəyyən edilir. Qaydalardan göründüyü kimi vətəndaşların sosial sığorta stajı əmək kitabçası əsasında götürülür. Odur ki, həmin qərar ləğv edilməli və işdə olan sübutlara əsasən iddianın rədd olunması barədə yeni qərar qəbul olunmalıdır.

Tərəflərin izahatları

Məhkəmə iclasında cavabdehin vəkili kassasiya şikayətinin məzmununa uyğun izahat verərək şikayətin təmin edilməsini xahiş etdi.

İddiaçı məhkəmə iclasına vəkilsiz gəldiyi üçün MPM-in 67-ci maddəsinə əsasən işə onun izahatı dinlənilmədən baxılmışdır.

ƏSASLANDIRICI HİSSƏ

Azərbaycan Respublikası İnzibati Prosessual Məcəlləsinin 91-ci maddəsinə əsasən Ali Məhkəmə mübahisə ilə bağlı işə şikayət həddində baxır və yalnız apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən maddi və prosessual hüquq normalarının düzgün tətbiq edilməsini yoxlayır.

Kassasiya şikayəti qanunla müəyyən olunmuş tələblərə riayət olunmaqla verilmişdir, şikayətin mümkün sayılmaması üçün əsaslar yoxdur. Aşağıda göstərilənlərə əsasən işə kassasiya şikayəti qismən təmin edilərək apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarı ləğv edilməklə iş təkrar baxışa göndərməlidir.

Belə ki, “Əmək pensiyaları haqqında» Qanunun 12.1-ci əlilliyə görə əmək pensiyası I qrup əlillərə ümumilikdə sığorta stajı 5 ildən az olmamaq şərtilə, əmək qabiliyyətli yaş dövrünün hər tam ili üçün 4 ay sığorta stajı olduqda təyin edilir. II və III qrup əlillərə əlilliyə görə əmək pensiyası fərdi hesabın sığorta hissəsində qeydə alınmış pensiya kapitalı əmək pensiyasının minimum məbləğindən az olmayan pensiya təminatına imkan verməsi şərtilə, bu maddədə göstərilən sığorta stajı olduqda təyin edilir.

İddiaçıya 02 oktyabr 2018-ci il tarixdən üçüncü qrup əlillik təyin edilmişdir. Ona III qrup əlil kimi pensiya təyin edə bilmək üçün qanunun qeyd edilən müddəasında təsbit edilmiş iki

şərtin məcmu şəkildə birgə mövcudluğu tələb olunur – 1) tələb olunan sığorta stajı mövcud olmalıdır və 2) fərdi hesabın sığorta hissəsində qeydə alınmış pensiya kapitalı əmək pensiyasının minimum məbləğindən az olmayan pensiya təminatına imkan verməlidir.

Birinci şərtlə bağlı olaraq iddiaçının “Əmək pensiyaları haqqında» Qanununun 12.1-ci maddəsində müəyyən edilmiş qaydada hesablandıqda 12 il 6 ay sığorta stajı mövcud olmalıdır. İddiaçı tərəfindən təqdim olunmuş Azərbaycan Respublikasının Milli Arxiv İdarəsi Dövlət Arxivi Şamaxı filialının 08 oktyabr 2018-ci il tarixli arxiv arayışlarından müəyyən edilir ki, o, 01 iyul 1981-ci il tarixdən 31 dekabr 1984-cü il tarixədək, 06 iyun 1986-cı il tarixdən 31 dekabr 1997-ci il tarixədək “Şamaxı” sovxozunda və 01 yanvar 1998-ci il tarixindən 31 dekabr 2000-ci il tarixədək isə “Şamaxı üzümdən məhsul istehsalı zavodu”nda işləmişdir. Həmin illər nəzərə alındığında iddiaçının ona III qrup əlil kimi pensiya təyin edilə bilməsi üçün “Əmək pensiyaları haqqında» Qanununun 12.1-ci maddəsində müəyyən edilmiş sığorta stajını topladığı təsdiq olunur.

Kollegiya hesab edir ki, iddiaçının “Şamaxı” sovxozunda və “Şamaxı üzümdən məhsul istehsalı zavodu”nda işlədiyi illərin sosial sığorta stajı kimi nəzərə alınmalı olduğu ilə bağlı apellyasiya məhkəməsi düzgün nəticəyə gəlmişdir.

Cavabdehin bununla bağlı etirazının dəlilləri ondan ibarətdir ki, sığorta olunanların qazanılmış əmək pensiyası hüquqlarının nəzərə alınması üçün iş stajı əmək kitabçasına əsasən müəyyən edilir. İddiaçının halında isə onun işlədiyi dövrlər əmək kitabçasında göstərilməmişdir, bu hal isə həmin illərin sosial sığorta stajı kimi nəzərə alınmasına maneçilik yaradır.

Kollegiya aşağıda göstərilənlərə əsasən cavabdehin həmin dəlillərini əsassız hesab edir.

Belə ki, qüvvədən düşmüş “Vətəndaşların pensiya təminatı haqqında” Qanununun 67-ci maddəsinin 1-2-ci hissəsinə əsasən mülkiyyət və təsərrüfatçılıq formalarından asılı olmayaraq müəssisələrdə, idarələrdə, təşkilatlarda və kooperativlərdə əmək müqaviləsi və ya üzvlük əsasında əmək fəaliyyəti xarakterindən və müddətindən asılı olmayaraq ümumi iş stajına daxil edilir. Əgər kolxoz üzvü ictimai təsərrüfatda müəyyən edilmiş əmək iştirakı minimumunu üzürlü səbəb olmadan yerinə yetirməyibsə, 1965-ci ildən sonrakı dövr üçün kolxozda iş stajı hesablanarkən iş vaxtı bu dövrdə müəyyən olunmuş minimum əmək iştirakı normasına görə faktik müddət üzrə nəzərə alınır.

Həmin Qanununun 67-ci maddəsinin 8-ci hissəsinə əsasən əmək (sosial sığorta) pensiyasının təyin edilməsi üçün qanunla müəyyən edilmiş hallar istisna olmaqla 1 yanvar 2002-ci il tarixdən əmək stajına məcburi dövlət sosial sığorta haqlarının ödənilməsi əmək fəaliyyəti müddəti daxildir. 1 yanvar 2002-ci ilədək əmək fəaliyyəti göstərən şəxslərə pensiya təyin olunması üçün əmək stajı bu maddənin birinci-yeddinci hissələrinə müvafiq olaraq hesablanır.

Həmin Qanununun 69-cu maddəsində isə təsbit edilmişdir ki, iş stajı müəyyən edilmiş qaydada idarə, müəssisə və təşkilatın verdiyi sənədə əsasən təsdiq edilir. İş stajını sübut edən əsas sənəd əmək kitabçasıdır. Əmək fəaliyyəti barəsində sənəd olmadıqda və ya həmin sənədi bərpa etmək mümkün olmadıqda iş stajı iki və ya daha çox şahidin ifadələrinə əsasən təsdiq edilir. Əmək kitabçası və ya bu kitabçada müvafiq qeydlər olmadıqda mövcud iş stajını sübut etmək qaydasını Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti müəyyənləşdirir.

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 25 noyabr 1992-ci il tarixli 638 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş “Pensiya təminatı üçün əmək stajının təsdiq edilməsi qaydası barədə” Əsasnamənin 1-ci bəndinə əsasən əmək stajı iş, xidmət, təhsil və ya iş stajına sayılan digər fəaliyyət yeri, yaxud bu fəaliyyətin keçdiyi həmin sistem üzrə rəhbər təşkilatlar, idarələr (baş direktorlar), birliklər (konsernlər), sahibkarlar, eləcə də arxiv müəssisələri tərəfindən verilən sənədlərə əsasən müəyyən edilir.

Həmin Əsasnamənin 3-cü bəndinə əsasən iş stajını təsdiq edən sənəd əmək kitabçasıdır. Əmək kitabçası olmadıqda və ya əmək kitabçasında lazım olan qeydlər olmadıqda, yaxud iş dövrü barədə qeydlər düzgün və dəqiq olmadıqda əmək stajını təsdiqedicisi sənəd kimi arayışlar, əmrlərdən çıxarışlar, əmək haqqı verilməsi üçün şəxsi hesablar və əmək haqqı cədvəlləri,

vəsiqələr, xasiyyətnamələr, yazılı əmək müqavilələri, icrası barədə qeydlər edilməklə razılaşmalar, əmək xidmət siyahıları, iş dövrü barədə məlumatlar göstərilməklə kooperativ sənəd artelləri üzvlərinin üzvlük kitabçaları nəzərə alınır.

SSRİ Nazirlər Sovetinin 04 avqust 1956-cı il tarixli, 1044 sayılı qərarı ilə təsdiq edilmiş "Dövlət pensiyalarının təyin edilməsi və ödənilməsi Qaydaları"nın 117 "q" bəndinə görə arxiv idarələrinin arayışları iş stajını təsdiq edən sübut kimi qəbul edilə bilər.

Qüvvədə olan "Əmək pensiyaları haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 23.2-ci maddəsinə əsasən 1992-ci il yanvarın 1-dək keçmiş SSRİ-nin ərazisində qazanılmış əmək stajı ümumi qaydada sığorta stajına daxil edilir.

Beləliklə, iddiaçının "Şamaxı" sovxozunda və "Şamaxı üzümdən məhsul istehsalı zavodu"nda işlədiyi dövrün "Əmək pensiyaları haqqında" Qanunun qüvvəyə mindiyi 01.01.2006-cı ilədək olan dövrə aid olduğunu və bununla bağlı həmin dövrdə yaranmış münasibətləri tənzimləyən yuxarıda qeyd olunan normaları nəzərə almaqla kollegiya hesab edir ki, hazırkı iş üzrə mübahisəli məsələ 1981-2000-ci illərdə əmək fəaliyyəti ilə bağlı olduğundan, eləcə də iddiaçının həmin dövrlərdə "Şamaxı" sovxozunda və "Şamaxı üzümdən məhsul istehsalı zavodu"nda işlədiyi Azərbaycan Respublikasının Milli Arxiv İdarəsi Dövlət Arxivi Şamaxı filialının 08 oktyabr 2018-ci il tarixli arxiv arayışları ilə təsdiqləndiyindən sözügedən dövr iddiaçıya əmək pensiyası hüququ verən sosial sığorta stajına daxil edilməlidir. Digər tərəfdən isə nəzərə almaq lazımdır ki, arxiv arayışlarında göstərilən məlumatların mötəbərliyini şübhə altına almaq üçün iş materiallarından irəli gələn hər hansı əsaslar da müəyyən edilməmişdir.

Bununla bağlı cavabdehin əsas dəlili ondan ibarətdir ki, iddiaçının işlədiyini bildirdiyi illər əmək kitabçası ilə təsdiq olunmadığından sosial sığorta stajına daxil edilə bilməz. Cavabdeh bu zaman "Əmək pensiyaları haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununa əsasən əmək pensiyalarının təyin edilməsi, yenidən hesablanması, bir növündən başqa növünə keçirilməsi və ödənilməsi" Qaydalarının 3.1.1-ci bəndinə əsaslanmaqla göstərmişdir ki, Qanunun qüvvəyə mindiyi günədək sığortaolunanların qazanılmış əmək pensiyası hüquqlarının nəzərə alınması üçün iş stajı əmək kitabçasına əsasən müəyyən edilir.

Kollegiya aşağıda göstərilənlərə əsasən sözügedən dəlilləri əsassız hesab edir.

Şəxsin pensiya təyin edilməsi zamanı nəzərə alınmalı olan sosial sığorta stajı (iş stajı) bir qayda olaraq uzun illər ərzində toplanır. Bu illər ərzində onun işlədiyi, təhsil aldığı, hərbi xidmətdə olduğu və s. dövrlərin pensiya hüququ verən sosial sığorta stajına hesablanması, eləcə də hansı sənədlərin iş stajını təsdiq edən sənədlər kimi nəzərə alınmasının mümkünlüyü məsələsinə münasibətdə qanunvericiliyin normaları dəyişkən ola bilər. Belə dəyişkənliyin şəxsin hüquqlarını pozmasını təmin etmək üçün "qazanılmış hüquq" konsepsiyası tətbiq edilməlidir.

Qazanılmış hüquqlara münasibətdə nəzərə almaq lazımdır ki, əvvəlki qanunvericiliklə qazanılmış hüquq sonradan həyata keçirilmiş qanunvericilik tənzimləmələri ilə ortadan qaldırıla və ya məhdudlaşdırıla bilməz. Bu, qanunvericinin sosial təminat sahəsindəki tənzimləmə müstəqilliyinin mütləq olmayıb, "qanuni gözlənti" və "hüquqi müəyyənlik" prinsipləri ilə məhdudlaşdığından irəli gəlir. Qeyd edilən prinsiplərin mənasına görə qəbul edilmiş yeni tənzimləmələr əvvəllər yaranmış hüquq münasibətlərinin davamlılığına və sabitliyinə xələl gətirməmək üçün yalnız gələcəkdə, yeni qüvvəyə mindikdən sonra yaranmış hüquq münasibətlərinə tətbiq oluna bilər və yeni müddəalar qüvvəyə mindiyi vaxtdan əvvəl şəxslərin artıq əldə edilmiş hüquqlarını əvəzsiz ləğv edə bilməz.

Bu mənada, iddiaçının işlədiyi 1981-2000-ci illərdə qüvvədə olan qanunvericilik normaları arxiv arayışları əsasında iş stajının təsdiq edilməsinin mümkünlüyünü birmənalı nəzərdə tuturdu. Ona görə də, həmin dövrə aid iş stajı Azərbaycan Respublikasının Milli Arxiv İdarəsi Dövlət Arxivi Şamaxı filialının 08 oktyabr 2018-ci il tarixli arxiv arayışları ilə təsdiqlənə bilər və müvafiq olaraq sözügedən dövr iddiaçıya əmək pensiyası hüququ verən sosial sığorta stajına daxil edilməlidir.

Digər tərəfdən isə nəzərə almaq lazımdır ki, cavabdehin istinad etdiyi Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi Kollegiyasının 2017-ci il 11 dekabr tarixli 17 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş “Əmək pensiyaları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa əsasən əmək pensiyalarının təyin edilməsi, yenidən hesablanması, bir növündən başqa növünə keçirilməsi və ödənilməsi” Qaydalar “Əmək pensiyaları haqqında” Qanunun qüvvəyə mindiyi günədək sığortaolunanların qazanılmış əmək pensiyası hüquqlarının nəzərə alınması üçün iş stajının yalnız əmək kitabçasına əsasən müəyyən ediləcəyinə dair imperativ norma nəzərdə tutmur.

Həmin Qaydalarda “Əmək pensiyaları haqqında” Qanunun qüvvəyə mindiyi günədək sığortaolunanların qazanılmış əmək pensiyası hüquqlarının nəzərə alınması üçün iş stajının əmək kitabçası ilə yanaşı iş yerinin xüsusiyyətlərindən asılı olaraq digər başqa sənədlər (arayırlar, məlumat vərəqi, aktlar) əsasında müəyyən edilməsinin mümkünlüyü də təsbit edilmişdir.

Bundan başqa, sözügedən Qaydaların 3.2.2-ci bəndində təsbit edilmişdir ki, əmək fəaliyyəti barəsində sənədlər üzrlü *səbəbdən* (təbii fəlakət, qəza, dağıntı, yanğın, hərbi əməliyyatlar, milli münaqişə və digər fəvqəladə hallarla bağlı) təqdim edilə bilmədikdə və həmin sənədləri başqa qaydada bərpa etmək mümkün olmadıqda, məhkəmənin qanuni qüvvəyə minmiş qərarı əsasında iş stajı müəyyən edilə bilər.

Göründüyü kimi iş stajının məhkəmə qaydasında hüquqi fakt kimi müəyyən olunması iki hal olduqda mümkündür – 1) əmək fəaliyyəti barəsində sənədlər üzrlü səbəbdən (təbii fəlakət, qəza, dağıntı, yanğın, hərbi əməliyyatlar, milli münaqişə və digər fəvqəladə hallarla bağlı) təqdim edilə bilmədikdə və 2) həmin sənədləri başqa qaydada bərpa etmək mümkün olmadıqda.

Eynilə, Mülki Prosesual Məcəllənin 308-ci maddəsində də təsbit edilmişdir ki, məhkəmə hüquqi əhəmiyyətli faktları o zaman müəyyən edə bilər ki, ərizəçi həmin faktları təsdiq edən lazımi sənədləri başqa qaydada ala bilməsin, yaxud itirilmiş sənədlərin bərpası mümkün olmasın.

Beləliklə, qeyd edilən müddəaları hazırkı işin hallarına tətbiq etdikdə müəyyən olunur ki, iddiaçının əmək kitabçasında göstərilməsə də, onun 1981-2000-ci illərdə sovxozda və zavodda işlədiyini təsdiq edən sənədləri başqa qaydada, yəni arxivdə saxlanılan sözügedən müəssisələrə məxsus sənədlərə istinadla arxiv arayışı formasında əldə etmək mümkündür. Bu hal, Azərbaycan Respublikasının Milli Arxiv İdarəsi Dövlət Arxivi Şamaxı filialının 08 oktyabr 2018-ci il tarixli arxiv arayışları ilə də bir daha təsdiqlənmişdir. Odur ki, iddiaçının fakt təsdiqi qaydasında məhkəməyə müraciət etməli olduğuna dair mövqə də əsaslı deyildir. Çünki iddiaçının Qaydaların 3.2.2-ci bəndində təsbit edilmiş imkandan istifadə etməklə məhkəmə qaydasında hüquqi əhəmiyyətli fakt kimi iş stajını müəyyən etdirməsi, başqa sözlə, hüquqi faktın təsdiqinə dair ərizənin uğurlu olması mümkün görünür. Ərizəçi həmin faktları təsdiq edən lazımi sənədləri başqa qaydada almaq imkanına malik olduğuna görə məhkəmə hüquqi əhəmiyyətli faktı müəyyən etməkdən imtina etməli olacaqdır.

Göründüyü kimi əmək kitabçası olmadıqda və ya əmək kitabçasında müvafiq qeydlər olmadıqda, yaxud iş dövrü barədə qeydlər düzgün və dəqiq olmadıqda “Əmək pensiyaları haqqında” Qanunun qüvvəyə mindiyi günədək sığortaolunanların qazanılmış əmək pensiyası hüquqlarının nəzərə alınması üçün iş stajını təsdiqedicə sənəd kimi digər mötəbər sənədlər, o cümlədən arxiv arayışları nəzərə alınabilir.

Beləliklə, qanunvericiliyin yuxarıda sadalanmış müddəaları işin müəyyən edilmiş hallarına tətbiq baxımından qiymətləndirildikdə iddiaçının əlilliyə görə əmək pensiyası ala bilmək üçün “Əmək pensiyaları haqqında» Qanunun 12.1-ci maddəsində tələb olunan zəruri sığorta stajına malik olduğu müəyyən olunur.

Lakin kollegiya hesab edir ki, apellyasiya məhkəməsi mübahisənin həlli zamanı maddi və prosesual hüquq normalarını sonadək işə düzgün tətbiq etməmişdir. Belə ki, məhkəmə III qrup əlil olan iddiaçıya əlilliyə görə əmək pensiyasının təyin olunması üçün tələb olunan digər şərtin, yəni fərdi hesabın sığorta hissəsində qeydə alınmış pensiya kapitalının əmək

pensiyasının minimum məbləğindən az olmayan pensiya təminatına imkan verib-vermədiyi məsələsi üzrə ümumiyyətlə araşdırma aparmamışdır. Halbuki, yuxarıda da qeyd edildiyi kimi III qrup əlil kimi pensiya təyin edə bilmək üçün iki şərtin məcmu şəkildə birgə mövcudluğu tələb olunur – 1) tələb olunan sığorta stajı mövcud olmalıdır və 2) fərdi hesabın sığorta hissəsində qeydə alınmış pensiya kapitalı əmək pensiyasının minimum məbləğindən az olmayan pensiya təminatına imkan verməlidir. Odur ki, təkrar apellyasiya baxışı zamanı məhkəmə digər şərtin, yeni iddiaçının fərdi hesabının sığorta hissəsində qeydə alınmış pensiya kapitalının əmək pensiyasının minimum məbləğindən az olmayan pensiya təminatına imkan verib-vermədiyi məsələsini araşdırmalıdır.

Bununla bağlı olaraq həmçinin kollegiya qeyd edir ki, məcburetmə və ya öhdəliyin icrası haqqında iddialar üzrə mübahisələr həll olunarkən məhkəmə cavabdeh inzibati orqanın imtinasının qanuni və ya əsaslı olub-olmadığının müəyyən edilməsindən daha çox, iddiaçının mövcud hüquqi vəziyyətin dəyişdirilməsini (arzuladığı inzibati aktın qəbul edilməsini, öhdəliyin icrasını) tələb etməkdə nə dərəcədə haqlı olduğunu müəyyən etməlidir. Bu mənada, iddiaçının fərdi hesabının sığorta hissəsində qeydə alınmış pensiya kapitalının əmək pensiyasının minimum məbləğindən az olmayan pensiya təminatına imkan verməsi məsələsini cavabdehin qaldıraraq-qaldırmamasından asılı olmayaraq iddiaçıya III qrup əlil kimi əlilliyə görə pensiya təyin edərkən məhkəmə həmin məsələni xidməti vəzifəsinə görə aydınlaşdırmağa və qanunun tələb etdiyi şərtin ödənilib-ödənilmədiyini müəyyənləşdirməyə borcu olmuşdur. Apellyasiya məhkəməsi özünün bu vəzifəsini yerinə yetirmədiyindən onun tərəfindən çıxarılmış qərar ləğv edilməklə iş təkrar baxışa qaytarılmalıdır.

Kassasiya şikayətinin iddianın rədd edilməli olduğuna dair hissəsi isə təmin edilməməlidir. Çünki iddianın əsaslı olub-olmadığı son nəticədə aparılacaq araşdırmadan sonra iddiaçının fərdi hesabının sığorta hissəsində qeydə alınmış pensiya kapitalının əmək pensiyasının minimum məbləğindən az olmayan pensiya təminatına imkan verib-vermədiyinin müəyyən edilməsindən asılı olacaqdır.

NƏTİCƏVİ HİSSƏ

Yuxarıda göstərilənlərə əsasən və Azərbaycan Respublikası İnzibati Prosesual Məcəlləsinin 96-cı maddəsini rəhbər tutaraq məhkəmə kollegiyası

Qərara aldı:

Cavabdehin kassasiya şikayəti qismən təmin edilsin.

Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasının 2-1(105)-122/2019 sayılı iş üzrə 22 yanvar 2019-cu il tarixli qərarı ləğv edilsin.

İşə təkrar baxılması üçün həmin məhkəməyə göndərsin.